

Specific Support Startup-uri, scaleup- uri și antreprenoriatul în România

Horizon 2020 Policy Support Facility

Specific Support to Romania – Starts-upuri, scaleup-uri și antreprenoriat în România

Comisia Europeană
Direcția Generală Cercetare și Inovare Direcția A —
Elaborarea și coordonarea politicilor
Unitatea A.4 — Analiza și monitorizarea politicilor naționale de cercetare și inovare

Contact (Mecanismul de sprijin al politicilor H2020 – Specific Support to Romania)
Ana-Cristina Moise, Unitatea A.4 – Ana-Cristina.MOISE@ec.europa.eu

Contact (Echipa de coordonare a mecanismului de sprijin al politicilor H2020)
Román ARJONA, Economist șef și șeful Unității A.4 - Roman.ARJONA-GRACIA@ec.europa.eu Stéphane VANKALCK, Șef de departament pentru Mecanismul de sprijin al politicilor, Unitatea A.4 - Stephane.VANKALCK@ec.europa.eu
Diana SENCZYSZYN, Șef de echipă pentru Mecanismul de sprijin al politicilor, Unitatea A.4 - Diana.SENCZYSZYN@ec.europa.eu

RTD-PUBLICATIONS@ec.europa.eu

Comisia Europeană
B-1049 Bruxelles

Manuscris finalizat în martie 2018.

Acest document a fost pregătit pentru Comisia Europeană, însă reflectă doar opiniile autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru nicio utilizare a informațiilor conținute în acesta.

Informații suplimentare referitoare la Uniunea Europeană sunt disponibile pe internet

(<http://europa.eu>). Luxemburg: Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene, 2018

PDF

ISBN 978-92-79-86322-6

doi: 10.2777/09282

KI-AX-18-008-EN-N

© Uniunea Europeană, 2018.

Reutilizarea textului este autorizată cu condiția menționării sursei. Politica de reutilizare a documentelor Comisiei Europene este reglementată prin Decizia 2011/833/UE (JO L 330, 14.12.2011, p. 39).

Pentru orice utilizare sau reproducere a fotografiilor sau a altor materiale care nu sunt protejate de drepturi de autor aparținând UE, trebuie să se solicite direct permisiunea deținătorilor drepturilor de autor.

Copertă © Eurotop.be 2018

Specific Support Startup-uri, scaleup-uri și antreprenoriatul în România

Horizon 2020 Policy Support Facility

Elaborat de către un grup de experți independenți

Paulo Andrez (Portugalia, Președinte)

Daria Tataj (Polonia, Raportor)

Jean-Michel Dalle (Franța, Expert)

Jari Romanainen (Finlanda, Expert)

Direcția Generală Cercetare și Inovare

2018

EUR 2018

REZUMAT

Prezentul raport a fost elaborat la solicitarea guvernului României în cadrul Mecanismului de sprijin al politicilor de cercetare și inovare (Policy Support Facility - PSF), un program de finanțare pentru consiliere în materie de politici lansat de Comisia Europeană în cadrul inițiativei Orizont 2020. PSF este gestionat de Direcția Generală Cercetare și Inovare a Comisiei Europene, acesta furnizând guvernelor din statele membre și din țările asociate o analiză specifică și orientări personalizate de politică pentru a răspunde nevoilor lor particulare. Acest sprijin nu este normativ și vizează furnizarea de consiliere, expertiză și partajarea bunelor practici relevante în vederea îmbunătățirii conceperii, implementării, monitorizării, evaluării și reajustării politicilor și sistemelor naționale de cercetare și inovare în temeiul cadrului actual al Programului Orizont 2020, precum și pe termen lung.

Ca urmare a solicitării specifice primite din partea Ministerului Național al Educației și Cercetării Științifice prin adresa din data de 23 decembrie 2015 trimisă către DG RTD și către DG CONNECT, prezentul raport oferă consiliere și recomandări de politică cu privire la modul de abordare a următoarelor provocări:

- Evaluarea ecosistemului antreprenorial inovator, a ecosistemului de startup-uri (întreprinderi nou-înființate cu potențial inovator) și de scaleup-uri (întreprinderi în curs de extindere) din România;
- Identificarea și recomandarea de măsuri, inclusiv de ordin legislativ și a unor instrumente specifice în vederea dezvoltării și consolidării ulterioare a ecosistemului antreprenorial inovator, pentru îmbunătățirea eficienței acestuia și pentru încurajarea dezvoltării startup-urilor din România.

Ecosistemul antreprenorial din România este în curs de dezvoltare. Deși această țară are mult potențial, dinamica schimbărilor necesare în vederea promovării unei economii mai inovatoare și a societății digitale este destul de redusă. Evaluarea experților noștri cu privire la situația actuală a ecosistemului antreprenorial, care este prezentată în detaliu în cadrul acestui raport, indică faptul că cele mai mari bariere în calea dezvoltării sale sunt lipsa de încredere, predictibilitate și transparență, precum și accesul la finanțare și capacitatea limitată a instituțiilor de învățământ superior de a juca un rol activ în calitate de parte interesată în ecosistemul antreprenorial. În plus, comunicarea inadecvată între părțile interesate ale ecosistemului și slaba coordonare a factorilor guvernamentali de decizie încetinesc procesul de evoluție a ecosistemului. Fără îndoială, există insule de excelență, iar accesul la o rezervă de talente cu o educație adecvată reprezintă unul din cele mai mari atuuri ale României. Cu toate acestea, migrația creierelor, insuficiențele oportunități de finanțare și cultura antreprenorială redusă la nivelul universităților necesită măsuri radicale de politică pentru ca starea de fapt actuală să se schimbe mai repede.

Prezentul raport este structurat pe opt capitole urmate de zece anexe care abordează domeniile-cheie în care sunt necesare îmbunătățiri în vederea accelerării sau inițierii schimbării în cadrul ecosistemului antreprenorial. Având în vedere nivelurile diferite de orientări detaliate, acestea fac referire la următoarele domenii:

- Capitolul 1 include prezentul rezumat și prezintă o listă de recomandări;

- Capitolul 2 cartografiază ecosistemul, identifică lipsurile esențiale ale cadrului instituțional și expune legăturile - sau lipsa unor conexiuni și schimburi suficient de puternice - dintre acestea. Acest capitol propune, de asemenea, o serie de măsuri în vederea facilitării internaționalizării scaleup-urilor din România și a ecosistemului de startup-uri din această țară;
- Capitolul 3 se concentrează pe mediul de afaceri și enumeră potențiale îmbunătățiri în vederea facilitării dezvoltării afacerilor, inclusiv în domeniul legislativ, administrativ, fiscal și instituțional. Capitolul propune, de asemenea, o argumentare pentru înființarea unei noi agenții de finanțare dedicate inovării și antreprenoriatului.
- Capitolul 4 sugerează cum se poate intensifica înființarea și dezvoltarea de noi întreprinderi, având în vedere condițiile specifice din România, pornind de la îmbunătățirea educației antreprenoriale și accesul la talente, sprijinul nefinanciar pentru antreprenori și fondurile publice;
- Capitolul 5 elaborează strategii cu privire la rolul universităților, al instituțiilor de cercetare, al incubatoarelor și programelor de accelerare în transformarea ecosistemului antreprenorial și al instituțiilor de învățământ superior;
- Capitolul 6 prezintă linii directoare referitoare la dezvoltarea diverselor forme de finanțare relevante pentru startup-uri și scaleup-uri, începând cu finanțarea de tip seed, împrumuturile acordate IMM-urilor, investitorii individuali (business angels) și investitorii în capital de risc, precum și măsuri menite să promoveze activitățile desfășurate de Bursa de Valori București, ca ultimă treaptă în accesarea fondurilor de finanțare.
- Capitolul 7 se concentrează pe procesul de monitorizare și prezintă argumente care arată de ce guvernul ar trebui să adopte o abordare bazată pe date deschise pentru cuantificarea și monitorizarea performanțelor la nivel de ecosistem și modul în care trebuie să facă acest lucru;
- Capitolul 8 prezintă concluziile raportului, indicând potențialul României de a deveni un important centru de inovare în Europa Centrală și de Est și încurajând guvernul să capaciteze inițiativele de la firul ierbii prin intervenții de politici publice;
- Anexa I prezintă un tabel în care recomandările sunt prioritizate în funcție de importanța lor și care indică și un calendar pe 12 luni cu privire la implementare;
- Anexele II-VIII prezintă linii directoare detaliate cu privire la acțiunile care trebuie întreprinse în vederea mobilizării activităților de investiții a investitorilor individuali (business angels) în România.

Raportul include recomandări specifice privind măsurile și instrumentele necesare pentru consolidarea ecosistemului antreprenorial din România și pentru accelerarea creșterii startup-urilor.

Deși aceste recomandări, așa cum sunt enumerate mai jos, reprezintă o combinație coerentă de politici și, ca atare, toate sunt considerate importante, am dori să prezentăm principalele mesaje de politică ale raportului, care, în opinia noastră, ar trebui luate în special în considerare de către guvernul din

România. **Principalele lecții de reținut** rezultate în urma exercițiului nostru analitic, care au la bază perspectivele europene și globale și sunt sintetizate în acest raport sunt prezentate mai jos:

- 1. Accesul la talente:** capacitatea antreprenorilor deja stabiliți pe piață și a viitorilor antreprenori din România prin creșterea predictibilității și încrederii în politicile guvernamentale, în cadrul legislativ și în condițiile de desfășurare a afacerilor.
- 2. Accesul la piețe:** sprijinirea întreprinderilor să aibă acces pe piața globală printr-o serie de programe de finanțare dedicate, programe de sprijin nefinanciar și prin promovarea legăturilor cu diaspora română.
- 3. Accesul la finanțare:** mobilizarea investitorilor individuali (business angels) și a rețelelor acestora, atragerea de investitori în capital de risc și sprijinirea scaleup-urilor să se extindă prin consolidarea pieței AeRO¹ din cadrul Bursei de Valori București.
- 4. Catalizarea schimbării:** stabilirea unei Agenții Naționale pentru Antreprenoriat dedicate și responsabile pentru finanțarea inovării și a spiritului antreprenorial, responsabilă să promoveze cultura antreprenorială la nivel de ecosistem.
- 5. Date guvernamentale deschise:** dezvoltarea unui sistem informatic care să extragă automat datele de la părțile interesate ale ecosistemului și să facă disponibile aceste date sub formă de date deschise pentru public, într-un mod accesibil, în vederea promovării transparenței, responsabilității și concurenței la nivel de ecosistem.

Grupul de experți a recunoscut că în practică nu este posibil să fie implementate toate recomandările în același timp. Prin urmare, le-am priorizat în cadrul calendarului care este prezentat în Anexa I. Am împărțit etapa de implementare pe trimestre pentru anii 2018 și 2019 și am clasificat recomandările în trei categorii:

- Prioritate de nivel 1 - aceste recomandări trebuie implementate în regim de urgență pentru că sunt extrem de importante;
- Prioritate de nivel 2 - acestea sunt recomandările care ar trebui implementate fie ca urmare a primului set de recomandări, fie ca aspecte de importanță secundară;
- Prioritate de nivel 3 - acestea reprezintă sugestii de politici și acțiuni făcute de experți, care vor accelera schimbarea dorită, dar care ar trebui adoptate de către guvern numai dacă există suficientă forță de muncă și alte resurse.

Deși prezentul raport oferă direcții clare pentru noile politici și instrumente, valoarea sa depinde exclusiv de succesul cu care guvernul român va implementa sfaturile experților. Grupul PSF va efectua o scurtă vizită în România la cinci luni după diseminarea acestui raport pentru a evalua progresul

¹ A se vedea piața AeRO pe site-ul web al Bursei de Valori București <http://www.bvb.ro/ForCompanies/AeroForShares/About>

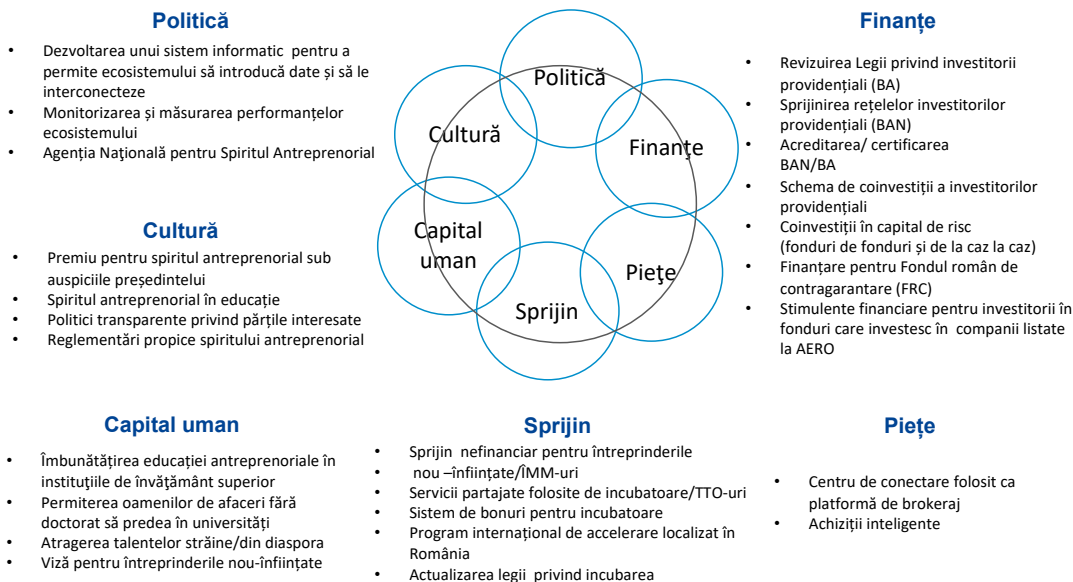
înregistrat de guvernul român în implementarea recomandărilor. Această evaluare ar trebui să conducă la elaborarea unui raport de progres care să prezinte posibilele ajustări ce ar putea fi aduse combinației de politici existente în România în funcție de gradul de succes și de rapiditatea procesului de implementare.

Acest raport a fost elaborat de către un grup de experți PSF și a fost facilitat de către firma de consultanță Technopolis Group. Grupul de experți PSF include patru consilieri principali pe probleme de politici din Portugalia, Franța, Finlanda și Polonia, care s-au implicat în acest exercițiu în nume personal. Ei au lucrat la elaborarea raportului în perioada iulie 2016 - mai 2017. Metodologia folosită aici are la bază analiza datelor, informațiilor, politicilor și instrumentelor de politică existente, precum și două vizite efectuate în România și interacțiunea cu principalele părți interesate din rândul guvernului, al întreprinderilor, al mediului academic, al sectorului public și al societății civile.

Raportul a fost încadrat de mai multe documente, inclusiv: un raport de referință elaborat de Technopolis Group cu privire la „Ecosistemul antreprenorial din România” (2017), un studiu schematic „Ecosistemul antreprenorial din România. Studiu de explorare.” (UEFISCDI 2015), Manifestul Startup-urilor, Manifestul investitorilor europeni în faza inițială, Tabloul de bord al startup-urilor pe națiuni, raportul Băncii Mondiale privind România intitulat „Doing business”, Raportul semestrial european privind România și alte documente de politici și legislație care au fost traduse în limba engleză.

În următoarele capitole vom prezenta o evaluare a situației actuale, urmată de recomandări și de justificarea privind politicile și instrumentele propuse în vederea accelerării dezvoltării ecosistemului antreprenorial din România. Prezentăm mai jos o privire de ansamblu asupra recomandărilor, însoțită de o listă completă inclusă în secțiunea următoare.

Figura 1: Privire de ansamblu asupra recomandărilor grupului de experți PSF cu privire la ecosistemul antreprenorial din România

Sursă : Grupul de experți PSF

Listă de recomandări

Aceasta este o listă de recomandări prezentată în ordinea capitolelor în care apar.

1. Rolul agențiilor și al entităților publice

Listă de recomandări	
Recomandarea 2.1	Stabilirea unui mecanism de guvernare pentru un nou Consiliu Național al Inovării și Antreprenoriatului bazat pe cele mai bune practici din sectorul privat. Consiliul ar trebui să includă persoane respectabile din domeniul cercetării, educației și afacerilor, alese cu titlu personal pentru a servi ca o voce apolitică imparțială a ecosistemului antreprenorial.

2. Integrarea și promovarea ecosistemului antreprenorial din România

Listă de recomandări	
Recomandarea 2.2.1	Stabilirea unui Centru de Conectare ca platformă de facilitare pentru integrarea și promovarea ecosistemului antreprenorial din România, a startup-urilor și a scaleup-urilor .
Recomandarea 2.2.2	Dezvoltarea unui portal web unde să fie disponibile într-un mod transparent informații relevante pentru startup-urile și pentru scaleup-uri.
Recomandarea 2.2.3	Stabilirea unui Premiu pentru Antreprenoriat sub auspiciile președintelui României în vederea promovării startup-urilor de succes care au fost înființate și funcționează în afara ecosistemului din România, precum și în vederea celebrării antreprenoriatului și a recunoașterii antreprenorilor de vârf.

3. Abordare de tip „date deschise”

Listă de recomandări	
Recomandarea 2.3.2	Punerea datelor de monitorizare agregate în mod liber la dispoziția tuturor participanților din ecosistem.
Recomandarea 2.3.3	Numirea unei echipe de experți internaționali care să analizeze ecosistemul în mod regulat și să își prezinte recomandările guvernului.

4. Combaterea birocrăției, formalităților administrative și a corupției

Listă de recomandări	
Recomandarea 3.1	Crearea unui ghișeu unic care să funcționeze ca centru de servicii digitale pentru antreprenori, care să ofere servicii

de e-Guvernare integrate.

5. Achiziții inteligente

Listă de recomandări	
Recomandarea 3.2	Autoritatea Națională pentru Achiziții Publice ar trebui să aibă o „abordare de tip sandbox (în mediu protejat)” pentru a experimenta modele de implementare a achizițiilor pre-comerciale și achizițiilor în domeniul inovării care implică startup-urile și scaleup-urile.

6. Cadrul legal pentru startup-uri și pentru scaleup-uri

Listă de recomandări	
Recomandarea 3.3	Elaborarea unei „Legiferări propice antreprenoriatului” în care „principiul antreprenoriatului” să funcționeze ca un standard de orientare pentru consultările inter-ministeriale și pentru colaborările la nivel de ecosistem.

7. Stimulente fiscale pentru startup-uri și pentru scaleup-uri

Listă de recomandări	
Recomandarea 3.4	Continuarea monitorizării și ajustării sistemelor legislative privind legislația fiscală și a muncii pentru a încuraja investițiile în capitaluri proprii, reinvestițiile de dividende și programele de opțiuni pe acțiuni în vederea stimulării ecosistemului antreprenorial. Extinderea scutiilor fiscale pentru a stimula investițiile locale în startup-uri și pentru a atrage capital străin. Optimizarea procedurilor privind legislația fiscală și legislația muncii pentru a răspunde nevoilor specifice ale IMM-urilor inovatoare.

8. Catalizarea schimbării: Agenția Națională pentru Antreprenoriat

Listă de recomandări	
Recomandarea 3.5	Înființarea unei Agenții Naționale pentru Antreprenoriat (ANA) care să funcționeze ca o agenție de finanțare dedicată inovării și antreprenoriatului.

9. Educația antreprenorială în România

Listă de recomandări	
Recomandarea 4.1.1	Punerea la dispoziție de fonduri alocate pentru școlile primare și gimnaziale în vederea organizării de proiecte și activități antreprenoriale, inclusiv cluburi și societăți antreprenoriale, concursuri de planuri de afaceri.
Recomandarea 4.1.2	Invitarea școlilor, a antreprenorilor, a elevilor și a profesorilor (prin intermediul asociațiilor sau reprezentanților corespunzători ai acestora) să se alăture unei discuții deschise cu privire la modul de schimbare a abordării educaționale generale în vederea unei mai bune sprijiniri a spiritului antreprenorial.

10. Accesul la talente

Listă de recomandări	
Recomandarea 4.2.1	Stabilirea unui program specific de promovare în vederea atragerii talentelor străine și din diasporă în domeniul antreprenoriatului. Cartografierea talentelor din diaspora va fi esențială pentru implementarea cu succes a acestui proiect.
Recomandarea 4.2.2	Stabilirea unui permis pentru startup-uri pentru a atrage antreprenorii străini în vederea lansării de noi afaceri în România.

11. Programe de sprijin nefinanciar în România

Listă de recomandări	
Recomandarea 4.4	Lansarea unui program care să ofere sprijin nefinanciar pentru startup-uri și IMM-urile care vor să se dezvolte pe piețele internaționale.

12. Mecanisme financiare pentru antreprenorii din România

Listă de recomandări	
Recomandarea 4.6.1	Introducerea unor mecanisme de finanțare integrate complexe pentru startup-uri (și pentru anumite tipuri de IMM-uri).
Recomandarea 4.6.2	Stabilirea de proceduri comune pentru gestionarea programelor de finanțare, inclusiv sisteme informatice și gestionarea electronică a aplicațiilor, precum și monitorizarea proiectelor și programelor la nivelul tuturor agenților.

13. Măsuri de politici care au în vedere cererea și alte inițiative

Listă de recomandări	
Recomandarea 4.7	Conceperea și lansarea unui program de organizare de competiții centrate pe provocări (competiții deschise pentru colectarea de idei noi) în vederea abordării unor anumite provocărilor societale – care combină nevoile existente la nivel național cu potențialul crescut al pieței internaționale.

14. Transformarea universităților, a incubatoarelor și a programelor de accelerare din România

Listă de recomandări	
Recomandarea 5.2.1	Revizuirea Legii privind incubatoarele pentru a putea beneficia de experiența internațională și pentru ca aceasta să fie compatibilă cu standardele internaționale. Promovarea acreditării internaționale a incubatoarelor și a programelor de accelerare de vârf din România.
Recomandarea 5.2.2	Selectarea și sprijinirea dezvoltării și expansiunii ulterioare a celor mai promițătoare servicii de incubare și accelerare din România în vederea consolidării și creării de masă critică.
Recomandarea 5.2.3	Lansarea unui program național de accelerare pentru startup-uri.
Recomandarea 5.2.4	Acordarea companiilor românești acceptate în programe internaționale de accelerare a unui grant de 15.000 EUR pentru subvenționarea cheltuielilor de deplasare și de ședere ale acestora.
Recomandarea 5.2.5	Elaborarea unui program specific de sprijin pentru implicarea persoanelor din mediul academic în activități antreprenoriale.
Recomandarea 5.2.6	Crearea unui Legi privind proprietatea intelectuală pentru universitățile din România în vederea reglementării transferului de proprietate intelectuală, definirea criteriilor de evaluare a activităților antreprenoriale ale universităților, stabilirea unei structuri comune de centre de transfer tehnologic (TTO) pentru toate universitățile și furnizarea de formare și instruire pentru personalul TTO.

15. Finanțarea prin intermediul sectorului bancar

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.2.1	Finanțarea FRC (Fondul Român de Contragarantare) cu suficienți bani pentru a permite Fondului Național de Garantarea Creditelor pentru IMM-uri (FNGCIMM) să emită garanții către bănci în vederea finanțării IMM-urilor.

16. Crearea și sprijinirea rețelelor de investitori providențiali în România

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.3.1	Accelerarea dezvoltării unei culturi a investitorilor individuali (business angels) prin sprijinirea creării de rețele de business angels, contribuirea la înființarea unei federații naționale de rețele de business angels și sponsorizarea unei expoziții itinerante în vederea popularizării acestei idei.

17. Programul de coinvestiții a investitorilor individuali (business angels)

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.3.2a	Crearea unui program de coinvestiții a investitorilor individuali (business angels) pentru România.
Recomandarea 6.3.2b	Crearea unei certificări a investitorilor individuali (business angels) pentru un fond de coinvestiții.

18. Implementarea de stimulente fiscale pentru investitorii în etapa inițială și a Legii investitorilor providențiali

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.3.3	Modificarea Legii investitorilor individuali – business angels și implementarea acesteia numai dacă alte măsuri nu dau rezultate.

19. Capitalul de risc

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.4	Crearea unei politici inovatoare privind fondurile cu capital de risc.

20. Piața titlurilor de capital din România

Listă de recomandări	
Recomandarea 6.5.1	Lansarea în 2018 a unui program național intitulat „IMM-urile inovatoare sunt pe piața AeRO”.
Recomandarea 6.5.2	Bursa de valori București ar trebui să aibă obiective mai ambițioase în ceea ce privește dezvoltarea pieței AeRO.
Recomandarea 6.5.3	Crearea unui nou set de stimulente pentru investitorii care investesc pe „piața inovatoare AeRO”.
Recomandarea 6.5.4	Eliminarea barierelor artificiale în calea fondurilor instituționale și reglementate care le împiedică să investească în companii aflate în etapa inițială de dezvoltare.
Recomandarea 6.5.5	Introducerea de stimulente fiscale care să permită calificarea costurilor de listare pe piața AeRO ca reprezentând cheltuieli deductibile

21. Monitorizarea performanțelor ecosistemului antreprenorial

Listă de recomandări	
Recomandarea 7.1	<p>Guvernul (sau o organizație publică independentă) ar trebui să dezvolte un sistem informatic care să primească automat date de la părțile interesate din ecosistem.</p> <p>Elaborarea, la fiecare trei ani, a unui studiu cu privire la ecosistemul antreprenorial din România, pe baza datelor reale colectate din ecosistem.</p>

Mecanismul Orizont 2020 de sprijin al politicilor de cercetare și inovare (PSF) a fost înființat de către Direcția Generală Cercetare și Inovare (DG RTD) a Comisiei Europene în baza Programului Cadru al UE pentru Cercetare și Inovare „Orizont 2020”. Acesta sprijină statele membre și țările asociate inițiativei Orizont 2020 în reformarea sistemelor naționale din domeniul științei, tehnologiei și inovării.

Acesta este raportul final al grupului de experți al PSF elaborat în baza Sprijinului specific pentru România în cadrul PSF, acordat țării în perioada iulie 2016 - iunie 2017. Raportul oferă o privire de ansamblu asupra provocărilor și oportunităților cheie ale ecosistemului antreprenorial din România și prezintă principalele recomandări de politici în vederea îmbunătățirii performanțelor startup-urilor, a scaleup-urilor și ale ecosistemului antreprenorial din România. Asumarea unui angajament solid din partea guvernului român este esențială pentru dezvoltarea scenei antreprenoriale din România.

